ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

MAQSUD SHAYXZODA TARJIMON SIFATIDA: TARJIMALARINING O‘ZBEK ADABIYOTIGA TA’SIRI

Azamatov Abduazim Abdusaid o’g’li
Toshkent davlat transport universiteti II-bosqich talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20136647

Annotatsiya: Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning tarjimonlik faoliyati hamda uning o‘zbek adabiyoti taraqqiyotiga ko‘rsatgan ta’siri tahlil qilinadi. Shoirning jahon adabiyoti namunalarini o‘zbek tiliga tarjima qilishdagi mahorati, tarjimalarda milliy ruh va badiiylikni saqlash masalalari yoritiladi. Shuningdek, Shayxzoda tarjimalarining o‘zbek kitobxoni estetik tafakkurini boyitishdagi o‘rni ham ilmiy jihatdan tadqiq etiladi.

Kalit so‘zlar: Maqsud Shayxzoda, tarjimonlik, badiiy tarjima, jahon adabiyoti, o‘zbek adabiyoti, milliy ruh, badiiy mahorat, tarjima san’ati, poetik uslub, adabiy aloqalar.

Kirish

XX asr o‘zbek adabiyoti rivojida Maqsud Shayxzoda nafaqat iste’dodli shoir va dramaturg, balki mohir tarjimon sifatida ham alohida o‘rin egallaydi. U jahon adabiyotining yirik namoyandalari asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilish orqali milliy adabiyotning boyishiga katta hissa qo‘shgan.

Tarjima xalqlar o‘rtasidagi ma’naviy ko‘prik vazifasini bajaradi. Ayniqsa, badiiy tarjima orqali bir xalqning madaniyati, tafakkuri va estetik qarashlari boshqa xalqlarga yetib boradi. Maqsud Shayxzoda tarjimalari aynan shu jihati bilan katta ahamiyat kasb etadi.

Shoir tarjima jarayonida asarning mazmuni va ruhini saqlab qolishga, uni o‘zbek kitobxoniga tushunarli va ta’sirchan tarzda yetkazishga intilgan. Shu sababli uning tarjimalari o‘zining badiiy mukammalligi bilan ajralib turadi.

Mazkur maqolada Maqsud Shayxzodaning tarjimonlik faoliyati, tarjimalarining badiiy xususiyatlari hamda o‘zbek adabiyotiga ko‘rsatgan ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Maqsud Shayxzodaning tarjimonlik faoliyati

Maqsud Shayxzoda jahon adabiyotining ko‘plab yirik namoyandalari asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilgan. U tarjimonlikni oddiy matn ko‘chirish emas, balki ijodiy jarayon sifatida tushungan.

Shayxzoda tarjima qilgan ijodkorlar orasida:

William Shakespeare,

Alexander Pushkin,

Mikhail Lermontov,

Nizomiy Ganjaviy kabi jahon adabiyotining mashhur vakillari bor.

Tarjimon sifatida Shayxzoda asarning badiiy ruhi va muallif uslubini saqlashga alohida e’tibor bergan. Shu bilan birga, tarjima matnining o‘zbek tilida tabiiy va ravon chiqishini ham ta’minlagan.

Tarjimalarning badiiy xususiyatlari

Maqsud Shayxzoda tarjimalarining asosiy xususiyati – badiiy mukammallik va milliy ruhning uyg‘unligidadir. Tarjimon original asardagi poetik ohangni o‘zbek tilida qayta yaratishga muvaffaq bo‘lgan.

Til boyligi va uslub

Shayxzoda tarjimalarida o‘zbek tilining boy imkoniyatlaridan keng foydalaniladi. U ibora va tasvirlarni xalqona ruhda ifodalab, matnning ta’sirchanligini oshiradi.

Tarjimon:

obrazlilikni saqlaydi;

poetik ritm va ohangni qayta yaratadi;

qahramonlarning ruhiy holatini tabiiy ifodalaydi.

Bu esa tarjimalarning o‘zbek kitobxoniga yaqin va tushunarli bo‘lishini ta’minlaydi.

Milliy ruhning aks etishi

Shayxzoda tarjima jarayonida milliy mentalitet va o‘zbek kitobxonining estetik didini hisobga oladi. Natijada tarjimalar milliy ruh bilan uyg‘unlashadi.

Tarjimon asarning asl mohiyatini buzmagan holda, uni o‘zbek madaniy muhitiga moslashtira olgan. Bu esa tarjimalarning badiiy qiymatini oshirgan.

Shayxzoda tarjimalarining o‘zbek adabiyotiga ta’siri

Maqsud Shayxzoda tarjimalari o‘zbek adabiyoti taraqqiyotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. U orqali o‘zbek kitobxoni jahon adabiyotining yuksak namunalari bilan yaqindan tanishish imkoniga ega bo‘ldi.

Tarjimalarning asosiy ta’sirlari quyidagilardan iborat:

Jahon adabiyotini targ‘ib qilish

Shayxzoda tarjimalari orqali jahon adabiyotining ilg‘or g‘oyalari o‘zbek adabiyotiga kirib keldi. Bu esa milliy adabiyotning mavzu va uslub jihatdan boyishiga xizmat qildi.

Adabiy tafakkurning rivojlanishi

Tarjimalar o‘zbek ijodkorlarining badiiy tafakkurini kengaytirdi. Jahon adabiyoti tajribasi milliy adabiyot rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

Tarjima maktabining shakllanishi

Maqsud Shayxzoda o‘zbek tarjimachilik maktabining rivojlanishiga katta hissa qo‘shdi. Uning tarjima uslubi keyingi tarjimonlar uchun muhim tajriba vazifasini bajardi.

Shakespeare asarlarining tarjimasi

William Shakespeare asarlarini tarjima qilish Shayxzoda tarjimonlik faoliyatining muhim qismidir. Shakespeare dramalaridagi chuqur falsafiy mazmun va poetik tilni o‘zbek tiliga mos tarzda tarjima qilish katta mahorat talab etadi.

Shayxzoda:

dramatik ruhni saqlab qolgan;

qahramon xarakterlarini tabiiy ifodalagan;

poetik ohangni o‘zbek tilida qayta yaratgan.

Natijada tarjimalar nafaqat tarjima asar, balki yuksak badiiy qiymatga ega ijod namunasi sifatida baholanadi.

Tarjimon mahorati va ijodiy yondashuv

Maqsud Shayxzoda tarjimaga ijodiy jarayon sifatida yondashgan. U tarjimada so‘zma-so‘zlikdan qochib, asarning ruhini qayta yaratishga harakat qilgan.

Tarjimonning asosiy mahorati:

muallif uslubini his qilish;

poetik tafakkurni saqlash;

milliy til imkoniyatlaridan foydalanish;

matnning emotsional ta’sirini kuchaytirishdan iborat.

Bu jihatlar Shayxzoda tarjimalarining uzoq yillar davomida qadrlanishiga sabab bo‘lmoqda.

Tarjimalarning ma’naviy-ma’rifiy axamiyati

Maqsud Shayxzoda tarjimalari o‘zbek kitobxonining ma’naviy dunyosini boyitishda muhim rol o‘ynagan. Jahon adabiyotidagi insonparvarlik, ezgulik va adolat g‘oyalari tarjimalar orqali keng targ‘ib qilingan.

Tarjimalar:

kitobxon estetik didini shakllantiradi;

dunyoqarashni kengaytiradi;

turli xalqlar madaniyatiga hurmat uyg‘otadi.

Shu jihatdan Shayxzoda tarjimonlik faoliyati ma’rifiy ahamiyatga ham ega.

Xulosa

Maqsud Shayxzoda o‘zbek adabiyotida nafaqat iste’dodli shoir va dramaturg, balki mohir tarjimon sifatida ham muhim o‘rin egallaydi. Uning tarjimalari jahon adabiyoti bilan o‘zbek kitobxoni o‘rtasida ma’naviy ko‘prik vazifasini bajargan.

Shoir tarjimalarida badiiylik, milliy ruh va original asar mohiyatini saqlashga katta e’tibor bergan. Natijada uning tarjimalari o‘zining yuksak badiiy saviyasi bilan ajralib turadi.

Shayxzoda tarjimalari o‘zbek adabiyotining rivojlanishiga, tarjimachilik maktabining shakllanishiga va kitobxonlarning estetik tafakkurini boyitishga katta hissa qo‘shgan. Shu sababli uning tarjimonlik faoliyati o‘zbek madaniyati tarixida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shayxzoda M. Asarlar to‘plami. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1972.
2. Shayxzoda M. Tarjimalar. – Toshkent: O‘zbekiston davlat nashriyoti, 1965.
3. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999.
4. Qosimov B. Milliy uyg‘onish va adabiyot. – Toshkent: Ma’naviyat, 2004.
5. Yo‘ldoshev Q. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006.
6. Rasulov A. Badiiy tarjima mahorati. – Toshkent: Fan, 2008.
7. Salomov G‘. Tarjima nazariyasiga kirish. – Toshkent: O‘qituvchi, 1978.
8. Ahmedov S. Maqsud Shayxzoda ijodiy mahorati. – Toshkent: Fan, 1985.

9. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002.
10. Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2007.